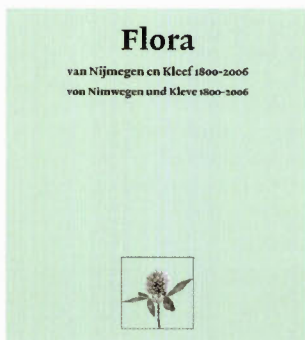

BOEKBESPREKINGEN

FLORA VAN NIJMEGEN EN KLEEF 1800-2006

DIRKSE, G.M., S.M.H. HOCHSTENBACH & A.I. REIJERSE, 2007. Het Zevendal, Mook. 640 pagina's, gebonden met zwart-wit illustraties. ISBN 978 90 76212 07 4. Prijs € 49,50. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Kleef, ver weg van het grote Düsseldorf, is altijd op Nijmegen gericht geweest en Nijmegen op Kleef. Je kon er mooi wonen en de zaken gingen net iets anders zodat er geld te verdienen was. Nu de grens meer dan ooit is vervaagd, is aangrenzend Duitsland al onderdeel van onze vaste recreatierruimte. De schrijvers gingen iets verder. Ze verzamelden een enorme hoeveelheid plantengegevens over een gebied van 1.184 vierkante kilometer, waarvan grofweg een derde deel in Duitsland ligt. Het beschreven gebied bestrijkt verder delen van Noord-Brabant, Gelderland en Limburg, een soort 'Groot Nijmegen'.

Vooraan in het boek is gepaste aandacht voor de grote botanici uit de streek, zoals Abeleven, Joh. Jansen, Kern en Reichgelt en aan Duitse zijde Herrenkohl en Oligschläger. Dit wordt gevolgd door een historisch overzicht van het ontstaan van het landschap. Dit hoofdstuk is op zich al een boek waard en bevat waardevolle inzichten in de geschiedenis van het gebied en haar impact op het landschap en de flora. Dit alles in vlekkeloos Nederlands en Duits.

Dan volgt de eigenlijke flora. Gerangschikt volgens dezelfde APG-classificatie als in de nieuwe Heukels' is gebruikt (alles went), worden 1.800 soorten besproken, beginnend bij Dennenwolfsklauw en via Dichte bermzegge, Kruipend moerasscherm, Gouden ribzaad, Knikbloem, Geel viltkruid eindigend met Late stekelnoot. De teksten beschrijven de nieuwe en histori-

sche vindplaatsen, hoe algemeen de plant ook is. De historie krijgt in het beschrijvende deel wel duidelijk voorrang op het heden. Het volgende citaat uit het boek laat wat licht schijnen op het literaire vermogen van de schrijvers uit de tekst bij de Bergnachtorchis: "Zoals meer 19^e-eeuwse waarnemingen tart de vondst van deze orchidee in de uiterwaard ons voorstellingsvermogen en voedt hij onze weemoed".

Het volgende deel bestaat uit 1.548 kaarten met stippen van na 1988. De kaartjes zijn een mengelmoes van de Nederlandse methode (kilometerhokken) en de Duitse (per 8,4 vierkante kilometer). De Nederlandse methode kon niet worden doorgezet in Duitsland uit tijdgebrek en omdat het eventueel door te trekken grid wel erg ver achter de grens kwam te liggen.

De schrijvers zijn duidelijk taxonomisch goed onderlegd. Het beschreven gebied is dan wel al van oudsher zeer soortenrijk, maar de soortenrijkdom is des te overweldigender door vermelding van alle ontsnapte tuinplanten en de doorvorste behandeling van de moeilijkere soorten. Zo heb je buiten Groot Nijmegen ook nog veel plezier van dit boek.

De ruim duizend afbeeldingen in het beschrijvende deel zijn uniek omdat ze zonder uitzondering in zwart-wit zijn uitgevoerd. Er is bovendien gekozen om de planten te isoleren uit hun omgeving. Dit vaak zonder de planten te plukken! Het resultaat is erg smaakafhankelijk. Ikzelf mis vooral de groentinten die in zwart-wit verloren gaan, maar daarentegen wordt je wel meer getrokken naar de vormen, zeg maar de echte kenmerken van de planten. En het is natuurlijk artistiek verantwoord.

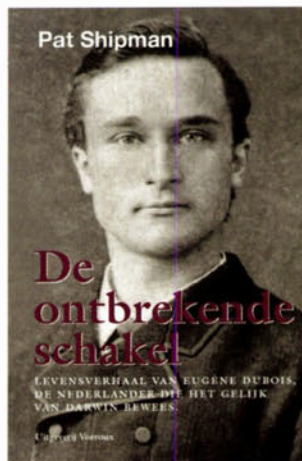
Dat dit voor Nijmegen en Kleef een mijlpaal is in de beschrijving van haar flora staat vast, wat dat betreft een niet te missen kans om daarvan deelgenoot te worden.

RUTGER BARENDESE

DE ONTBREKENDE SCHAKEL

SHIPMAN, PAT, 2007. Vertaling Bart Voorzanger. Uitgeverij Vorroux, Bodegraven. 760 pagina's. ISBN 978 90 908092 5 0. Prijs € 32,50. Meer informatie bij www.vorroux.nl. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Deze biografie bevat het boeiende verhaal van een briljante, gedre-

ven, maar ook lastige doorzetter Eugène Dubois, de wereldberoemde Nederlandse natuurwetenschapper die op Java een belangrijke fossiele vondst deed die de kijk op de evolutie veranderde. Eugène Dubois, geboren op 28 januari 1858 in Eijsden, groeide op in Zuid-Limburg nabij de Sint-Pietersberg met zijn rijkdom aan fossielen. Hij werd als 13-jarige al gegrepen door de ideeën van Darwin en Haeckel. Hij nam zich voor de 'missing link' tussen de aap en de mens te vinden. Hij trotseerde de wil van zijn vader en sloeg adviezen van zijn collega's in de wind, die hem voor gek verklaarden toen hij als 28-jarige een hoogleraarschap weigerde. Hij wilde naar Indië, omdat hij daar de ontbrekende schakel in de evolutietheorie hoopte te vinden. Ook de overheid zag niets in zijn plan en dus nam hij dienst als officier-arts in het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger. Na veel tegenslag, avontuur, ziekte en gezinsproblemen vond hij in 1891, wat hij zocht: de rechtlopende aapmens, door hemzelf *Pithecanthropus erectus* gedoopt. Teruggekomen in Nederland wachtte hem niet de erkenning waarop hij gehoopt had, maar moest hij zijn ontdekking keer op keer tegenover zijn collega's wereldwijd verdedigen.

De Amerikaanse antropologe Pat Shipman (universiteit van Pennsylvania) raakte als wetenschapper zo gebiologeerd door Dubois, dat zij als schrijfster deze meeslepende biografie schreef. Het boek is de Nederlandse vertaling van de oorspronkelijke Engelse biografie met als titel "The man who found the missing link. Eugene Dubois and his lifelong quest to prove Darwin right" uit 2001. De collectie Dubois, evenals zijn uitvoerige correspondentie, is ondergebracht bij Naturalis in

Leiden. De schrijfster heeft als basis voor dit boek veelvuldig gebruik gemaakt van deze correspondentie. Er is in Naturalis een aparte vitrine ingeruimd voor onder meer de *Pithecanthropus erectus*. Het is dan ook zeker de moeite waard om tijdens het lezen van het boek hieraan een bezoek te brengen.

De biografie is een prachtig en boeiend geschreven boek dat recht doet en deze bijzonder boeiende persoon. Het geeft eveneens een goed tijdsbeeld, en je kijkt al lezend als het ware mee over de schouder met Eugène Dubois. Dit gevoel wordt nog versterkt door de citaten uit zijn brieven aan vrienden en collega's. Ook zijn typische karaktereigenschappen, die hem deels fataal werden, worden uitvoerig beschreven. Het is dan ook prijzenswaardig dat nu eindelijk een prachtig en goed leesbaar boek is verschenen over deze briljante man.

HENK ENGELEN

LEVEN IN DE STAD

Betekenis en toepassing van natuur in de stedelijke omgeving

ZOEST, J. VAN & M. MELCHERS, 2006. KNNV-uitgeverij, Utrecht. 256 pagina's, genaaid en gebonden, kleur. ISBN 978 90 5011 177 5. Prijs € 47,95. Verkrijgbaar in de boekhandel en via de internetpagina www.knnvuitgeverij.nl.

"De wereldwijde verstedelijking en economische globalisering brengen grote verschuivingen te weeg in de regionale flora's en fauna's. De effecten gaan door gaans in twee richtingen: 1. de arealen van kosmopolitische, niet inheemse soorten breiden zich uit, en 2. de arealen van regionale en endemische soorten

krimpen. Dit treedt steeds verder op en de taxonomische samenstelling van ooit gescheiden flora's en fauna's worden gemengd en gaat steeds minder lijken op die van het omland. (...) Steden vormen daarbij voor de meeste grote diersoorten een steeds fijner wordende zeef. Voor planten wordt weliswaar een toename geconstateerd van het aandeel uitheemse soorten. Dit heeft er toe geleid dat de (sub)urbane gebieden soms rijker zijn aan plantensoorten dan de omringende gebieden." Enkele citaten uit "Leven in de stad" die een goede indruk geven van de inhoud van dit boek. Ondanks deze boodschap, is de toon van het boek niet pessimistisch te noemen. Het boek wordt niet voor niets afgesloten met de boodschap dat de verwonderlijke vitaliteit van de natuur werkt als de balsem op de wonden voor het verlies aan natuurwaarden die verstedelijking met zich meebrengt. De glossy opmaak geeft wel een verkeerde indruk: het boek is duidelijk niet bedoeld om op een achternamiddag uit te lezen, maar het is een serieus leerboek over stadsecologie.

Het boek is in drie delen opgedeeld. In het eerste deel staat de mens centraal. Het behandelt de ontwikkeling van het stedelijk gebied en het stadsgroen. Ook wordt ingegaan op de stedelijke problematiek en de rol van groen daarbij. Het is een terecht pleidooi voor meer groen in en rondom de stad. Groen speelt een grote rol bij de gezondheid en welbevinden van stadsbewoners. Niets voor niets wordt in Valencia een norm gehanteerd voor groen om het er leefbaar te houden. Er blijkt to hectare groen nodig om het stadsklimaat één graad aangener te maken. Dergelijke wetenswaardigheden, al dan niet in een kader, worden afgewisseld met boeiende leerstof. Hier en daar wordt net iets te veel uitgewijd, met name als het gaat om de sociale achtergronden van de steden.

In het tweede deel staat natuur van het stedelijk gebied centraal. Hoe benutten soorten de stad, welke soorten worden aangetroffen in de stadskernen en welke in de overgangszones naar het platteland, welke processen en milieufactoren spelen hierbij een rol? Dat stadsecologie zich ontwikkeld heeft tot een aparte tak van wetenschappelijke studie, bewijst dit deel maar al te zeer. Er worden onderzoeken beschreven en voorbeelden gebruikt van over de gehele wereld. Het laatste deel heeft als titel "De

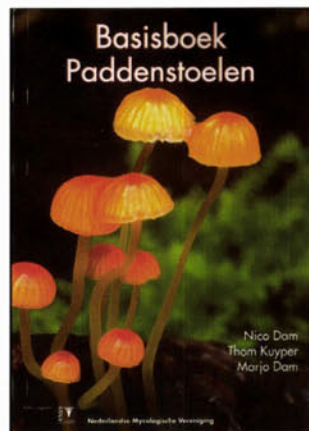
uitvoering". Het bevat echter geen opsomming van beheer- of inrichtingsmaatregelen, maar gaat in op de manier waarop groen in de planvorming betrokken kan worden. Het is een pleidooi om vraag en aanbod van groen op elkaar af te stemmen, groenstructuren beter te plannen, de samenwerking te zoeken met lokale organisaties en aandacht te besteden aan de verschillende stadsbiotopen.

Steeds meer mensen wonen in de stad, dus dat stadsecologie steeds meer in de belangstelling staat, is meer dan logisch. Het boek kan ook prima worden toegepast in Limburg, immers ook Limburg is deels in hoge mate verstedelijkt. Het boek is vooral van belang voor bestuurders, ambtenaren werkzaam in de groene sector, stedenbouwkundigen, studenten ecologie, maar ook voor ecologen wier werkterrein vooralsnog vaak alleen op het landelijk gebied gericht is. Daarnaast is het een leerzaam boek, en geschikt voor alle geïnteresseerden die wat dieper in deze materie willen duiken.

GUIDO VERSCHOOR

BASISBOEK PADDENSTOLEN

DAM, N., T. KUYPER & M. DAM, 2006. KNNV Uitgeverij, Utrecht. 150 pagina's. ISBN 978 90 5011 241 3. Prijs € 14,95. Verkrijgbaar bij de KNNV Uitgeverij (www.knnvuitgeverij.nl) of in de boekhandel.

Nederland telt meer dan vierduizend soorten paddenstoelen. Het is niet gemakkelijk om inzicht te verkrijgen in al die, vaak ook nog sterk op elkaar gelijkende soorten. Dit boek is ontstaan als resultaat van diverse cursussen die enkele leden van de Nederlandse Mycologische Vereniging regel-

matig de afgelopen jaren hebben gegeven. Het boekje biedt een determinatietabel waarmee de vijfhonderd meest algemene plaatjeszwammen en boleten op naam gebracht kunnen worden. Van grote waarde is vooral de determinatiesleutel tot alle geslachten van de Nederlandse plaatjeszwammen en boleten. Voor het hanteren van deze sleutels heb je geen microscoop, kleurstoffen of andere speciale hulpmiddelen nodig. Beide sleutels maken gebruik van kenmerken die gewoon met het blote oog of een goede loep zichtbaar zijn. De inleidende hoofdstukjes van dit boekje hebben betrekking op de levenswijze, ecologie en bouw van paddenstoelen. Zeer bruikbaar is het hoofdstuk waar de bouw en determinatie wordt uitgelegd. Het boekje is rijk geïllustreerd met mooie zwart-wit tekeningen van bijvoorbeeld habitustypen, hoedvormen en aanhechtingswijzen van de lamellen. Het boek bevat geen foto's of tekeningen van de in de tabellen genoemde soorten. Een aanbevolen boekje voor degene die de eerste schreden op het gebied van paddenstoelen wil zetten!

JAN HERMANS

DE LIBELLEN (ODONATA) VAN BELGIË: VERSPREIDING – EVOLUTIE – HABITATS

KNIJF, G., DE, A. ANSELIN, PH. GOFFART & M. TAILLY (RED.), 2006. Libellenwerkgroep Gomphus in samenwerking met Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). 368 pagina's. Paperback. ISBN 90 403 02499. Prijs € 25,00 (in België) exclusief verzendkosten. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Het maken van verspreidingsatlassen is een kwestie van lange adem en uithoudingsvermogen. Dat geldt zeker ook voor de samenstellers van de Belgische verspreidingsatlas van libellen. Het boek verscheen zes jaar na het afsluiten van de waarnemingsperiode. Het boek is een must, zeker voor degenen die wonen in de aan België grenzende Nederlandse provincies.

De inleidende hoofdstukken gaan over een introductie in de wereld van de libellen, ecologie en levenswijze, een historisch overzicht van de libellenfaunistiek in België en achtergronden en methode van gegevensverzameling bij het atlasproject. Deze hoofdstukken zijn helder geschreven, beeldend geïllu-

streerd en voorzien van extra informatieve kaderteksten. Het leeuwendeel bestaat natuurlijk uit de soortteksten (140 van de 360 tekstpagina's). De soortteksten bevat van elke soort een mooie kleurenfoto, overzichtelijke tekstdelen over het huidig en vroeger voorkomen, habitat en fenologie en natuurlijk de verspreidingskaarten. De verspreidingskaarten zijn verdeeld in twee kaarten: een kleine kaart voor de oude waarnemingen en een grote kaart met de waarnemingen van 1990-2000 (65.000 records). De kaarten zijn in zeer fraaie kleurendruk uitgevoerd, omdat de ondergrondkleur steeds de regio's toont. Dergelijke kaartjes stimuleren sterk een vergelijking met de verspreidingskaartjes van Nederland.

De Belgische libellenfauna bevat drie soorten die niet in Nederland voorkomen, alle in Wallonië, terwijl de Nederlandse libellenlijst vijf soorten telt, die nooit in België zijn waargenomen. Interessant bij het doorlezen van een dergelijke atlas is dat de verschillen tussen de Belgische en Nederlandse libellenfauna toch groter zijn, dan men op grond van afstand zou verwachten. De Variabele waterjuffer blijkt zowel in Vlaanderen als Wallonië een bedreigde soort, die op de Rode lijst staat.

Een interessant hoofdstuk gaat over libellenhabitats, waarbij de diverse habitats overzichtelijk worden toegelicht met fraaie foto's. Bijzonder goed en helder geschreven zijn de hoofdstukken over de Rode lijsten van de libellen in Vlaanderen en Wallonië.

De samenstellers hebben een geweldig boek geproduceerd dat bij elke libellenliefhebber in de kast zou moeten staan. Zeer aanbevolen.

JAN HERMANS